

Balogh Dániel

A Magyar Rádió Archívumának története és működése

*Cikkem témája a Magyar Rádió (2011 óta MTVA) hangarchívuma, ennek története és működése. A téma szervesen kapcsolódik a könyvtár- és információtudomány területéhez, mivel ennek tárgya az emberek által előállított tudás különböző megjelenési formáinak gyűjtése, dokumentálása, tárolása és rendelkezésre bocsátása.¹ Ebben a témában az elmúlt közel húsz évben nem született összefoglaló mű, amely a kezdetektől napjainkig mutatja be a szervezetet, annak működését, minden részletre kiterjedően. Munkám célja, hogy összefoglaló képet adjak az Archívum történetéről és működéséről, megmutatva annak valamennyi tevékenységét, különös tekintettel a könyvtári munkával sok helyen egyező vagy hasonlóságot mutató területekre. Hipotézisem, hogy a hangarchívumok sok tekintetben hasonlóképpen működnek, mint a könyvtárak. A klasszikus hármas felosztás, melyet a könyvtártudomány is alkalmaz, tehát a feltárás, tárolás, rendelkezésre bocsátás mindenképpen alkalmazható, a működéssel kapcsolatos tájékozódásomat is ez alapján kezdtem. Az archiválás története szorosan összefügg a Magyar Rádió történetével, melyet a továbbiakban részletesen ismertetek, kiemelve az Archívummal kapcsolatos jelentős történéseket.**

Tárgyszavak: auditív dokumentum; hangarchívum; rádiószervezet; kultúratörténet

1. Az Archívum történetének legfontosabb állomásai

1.1. A rádiózás kezdetei Magyarországon

1893. február 15-én kezdte meg működését Puskás Tivadar vezetésével a telefonhírmondó, amely a Rádió elődjének tekinthető. A telefonhírmondó az alábbi szöveg felolvasásával indult: „Üdvözljük Budapest lakosságát. Üdvözljük olyan szokatlan módon, amely páratlan az egész világon. Üdvözljük az első várost, amelyből a Telefonhírmondó az egész világon győzedelmes útjára indul.” A technológia lényege, hogy a háztartásokban vagy közösségi terekben található telefonkészülékeken keresztül a hallgatók kérhették közvetlenül a központtól a Telefonhírmondó kapcsolását.²

A rendszer előfizetéses alapon működött, indulásakor 500 előfizetővel, mely 1930-ra megközelítette a 9000 főt. Puskás Tivadar 1893 márciusában elhunyt, ezután a hírmondó vezetését Popper István mérnök vette át, akinek irányítása alatt a telefonhírmondó komoly technikai fejlődésnek indult. Saját vezetékhálózat-rendszert kezdtek kiépíteni, melynek hossza 1897-re meghaladta a 600 kilo-

métert. A mikrofonozás technológiáját is fejlesztették, így a prózai műsorközlésen felül elindulhatott a zenei műsorsugárzás is.

1925-ben a hírmondó egyesült a Magyar Rádióval, mely ekkor kezdte meg működését, így 1943-ig, a hírmondó megszűnéséig Magyar Telefonhírmondó és Rádió Rt. néven működött tovább. Ebben az időszakban a Rádió és a hírmondó műsora majdnem teljesen megegyezett, állandó adásai közé tartoztak többek között a helyi és színházi hírek, sport, országgyűlési hírek, törvényhatósági hírek, gyakran színházi és operaközvetítések.

Érdekes, hogy ekkoriban rendszeresen szerepeltek a műsoron idegen nyelvű, oktató célzatú anyagok angol, francia és olasz nyelvből.³ 1943-ban a hírmondó gyakorlatilag megszűnt, a magánvevőkészülékeket leszerelték. A hírmondó végét egyértelműen a rádiózás és a rádiókészülékek elterjedése jelentette.⁴

*A cikk eredetileg a szerző azonos című, ELTE BTK Könyvtár- és Információtudományi Intézetében 2019-ben megvédett szakdolgozata. Témavezető: dr. Bibor Máté János